

5.10.

PERJANTAISARJA 3

Musiikkitalo klo 19.00

AMOR OMNIA – RAKKAUDEN KAIKKIVALTA (SUOMI 1922)

Dima Slobodeniouk, kapellimestari

Lotta Wennäkoski, musiikki, kantaesitys (Ylen tilaus)

Tuotantoyhtiö: Suomi-Filmi Oy **Tuottaja:** Erkki Karu

Ohjaus: Konrad Tallroth, **Käsikirjoitus:** Konrad Tallroth

Kuvaus: Kurt Jäger, **Lavastus:** Carl Fager

Kuvausapulaiset: Armas Fredman, Armas Valen [Vallasvuo]

Studiopäällikkö: Carl Fager, **Leikkaus:** Konrad Tallroth, Kurt Jäger

Valokuvaajat: Kalle Havas, Kostti Lehtinen.

Pääosissa: Ida Brander (kreivitär Hedvig Örn), Konrad Tallroth (kreivi Carolus Örn), John Precht (luutnantti Henrik Loeven), Sara Järnefelt (Margaretha von Wildheim, Margit, Maryn avioton tytär), Alex Biaudet (Carl-Johan Örn, Carlin poika), Greti Grey (Mary, kreivi Örnin palvelijatar), Valentine Panjutin (Harriet Örn, Carlin vaimo), Beat-Sofi Granqvist (Adèle von Wildheim), Eugen Kopkin (Carl Örn, Hedvig ja Carolus Örnin poika), Eero Leväluoma (Kristian, kreivin palvelija), Edith Lamroth (kaiken järjestävä ”täti”).

Kuvauspaikkoja: Tuusula: Gustavelundin kartano, Tuusulan vanhan hautausmaan porttihuone, Tuusulan vanha kirkko. Helsinki: Sanmarkin ja Björnbergin sukuhauta Vanhalla hautausmaalla (kuuluu Hietaniemen hautausmaahan), Ehrensärdintie 14, Suomen kansallismuseo (Turuntie, nyk. Mannerheimintie), Suomenlinna. Hanko: Kylpylaitos. Kulosaaren maalaiskunta: Strandhotell - Rantahotelli, nyk. Wihurin linna. Huopalahti: Munkkiniemi. Sisäkuvia: Helsinki: Hotelli Fennian portaikko, Gösta Stenmanin taidepalatsi (Länsi-Henrikinkatu 10, nyk. Mannerheimintie 6). Studio: Vironkadun studio.

Kuvausaika: Kesä 1922.

Helsingin ensiesitys: 12.11.1922 Kino-Palatsi

Levitys: Suomen Biografi Osakeyhtiö. 18 fps / 86 min

Ei väliaikaa. Elokuva päättyy noin klo 20.30.

Amor omnia on osa Yleisradion mittavaa sävellystilaushanketta, jossa viideltä suomalaiselta säveltäjältä on tilattu elokuvamusiikki kotimaisten mykkäelokuvien valioihin. Elokuva nähdään uuden musiikin kera **Yle Teemalla 6.1.2013 klo 16.30**.

AMOR OMNIA

Kun Konrad Tallroth, arvostettu Strindberg-näyttelijä, teatterinjohtaja ja -ohjaaja, juhli 50-vuotispäivään 12.11.1922, tapahtumapaikkana oli Suomi-Filmin paraatiteatteri Kino-Palatsi nykyisen Akateemisen Kirjakaupan paikalla, ja ohjelmana oli kantaesityksensä saava elokuva *Rakkauden kaikkialta*, jossa Tallroth oli toiminut ohjaajana, käsikirjoittajana ja näyttelijänä. 800 juhlavieraan joukossa julkista valtaa edusti maaherra, vapaaherra Adolf von Bonsdorff. Läsna olivat suomalaisen estetiikan suuret nimet Yrjö Hirn ja K.S. Laurila. Suomalaisen kuvataiteen kultakauden suurmies, professori Eero Järnefelt saattoi saliin tyttärensä Sara Järnefeltin ”ja näki tämän kaksoisolennon joitakin hetkiä myöhemmin valkokankaalla”. ”Nuoret arkkitehtimme loistivat moitteettomissa silinterihatuissaan. Edustettuna oli koko se Helsinki, joka haluaa olla taidetta lähellä” (Nya Tidningen, 13.11.1922). Suomi-Filmi teki kaikkensa nostaakseen suomalaista elokuvaa samanlaiseen taiteelliseen arvostukseen kuin Ruotsissa ja Tanskassa.

Papin poika Konrad Tallroth (1872–1926) oli suomen- ja ruotsinkielisen teatterin merkkimies. Elämänsä viimeisten 13 vuoden aikana hänestä tuli myös elokuvamies sekä autonomisesta että itsenäisestä Suomessa mutta myös ruotsalaisen elokuvateollisuuden suuruudenkauden tuotannoissa.

Konrad Tallrothin teatteriura alkoi Helsingin Suomalaisessa Teatterissa vuonna 1893. Vuonna 1897 Tallroth liittyi Svenska Teaterniin. Vuosina

1900–1906 Tallroth opiskeli teatteritaidetta Kööpenhaminassa, Berliinissä, Pariisissa ja Italiassa ja toimi parin vuoden ajan Svenska Inhemska Teaternin (nykyisen Åbo Svenska Teaternin) johtajana Turussa. Sen jälkeen hän jatkoi Svenska Teaternin palveluksessa. Arvostettu Strindberg-näyttelijä muistettiin *Kuolemantanssin* kapteeni Edgarina ja rooleistaan näytelmissä *Pääsiäinen* ja *Tie Damaskokseen*, joissa vastaanäyttelijänä oli Harriet Bosse.

Tallroth ohjasi Suomessa viisi elokuvaa ja näytteli kaikkiaan noin kymmenessä elokuvadebyyttinään Nuoren luotsin (1913) päärooli. Tallrothin toinen ohjaustyö *Eräs elämän murhenäytelmä* (1916) takavarikoitiin ensimmäisen maailmansodan elokuvakiellon oloissa, jolloin ei kolmeen vuoteen valmistunut yhtään pitkää suomalaista elokuvaa. Tallroth lähti Ruotsiin Svenska Biografteaternille, jonka pääohjaajia olivat Victor Sjöström ja Mauritz Stiller. Keväällä 1916 muutaman kuukauden sopimuskauden aikana Tallroth ohjasi kahdeksan elokuvaa, joista useissa näyttelikin. Tuotantoryhmiin kuuluivat Sjöströmin ja Stillerin kuuluisat kuvaajat, lavastajat ja näyttelijät. Heti ensimmäisestä ruotsalaisesta elokuvastaan *Millerin asiakirjat* (1916) Tallroth sai tunnustusta: ”Erytisesti kiinnitetty huomio uuteen tuttavuuteen hra Konrad Tallrothiin, joka näyttelee yhtä miespääosaa ja vastaa myös ohjauksesta. Näyttelijällä, joka on kuulunut Helsingin Svenska Teaterniin, on huomattavan edullinen elokuvaulkomuoto. Hänen näyttelijätyönsä on arvokasta ja hallittua” (Colibri, Svenska Dagbladet, 5.8.1916). Suomeen palattuaan Tallroth

ohjasi Suomi-Filmille *Rakkauten kaikkivallan* jälkeen *Suursalon häät* (1924), josta tuli ensimmäinen puukkojunkarielokuva ja pohjalaiselokuvan kantateos. Tallroth näytteli myös karismaattiset isännän roolit Suomi-Filmin arvotuotannoissa *Koskenlaskijan morsian* (1923) ja *Nummisuutarit* (1923). Viimeisessä elokuvaroolissaan Tallroth palasi ruotsalaistuotantoon *Vänrikki Stoolin tarinoiden* (1926) kirkkoherrana. Ympyrä sulkeutui tällä tavoin papin pojan elämässä.

Tallroth kuoli 27.1.1926 vain 53-vuotiaana, ja häntä jäivät suremaan puoliso, laulajatar Ingeborg Ipsen-Pedersen ja lapset.

Konrad Tallroth toi suomalaisen elokuvaan ammattimaista pohjoismaista otetta. Uno Hirvonen ei voinut ”olla ihmettelemättä sitä, että filmin toiminta on sijoitettu korkeanylehiseen piiriin, silloin kuin ohjaajan on täytyntä tietää, että suomalainen filmi ei ainakaan toistaiseksi salonkinäytelmissä pysty kilpailemaan ulkomaalaisen tuotannon kanssa. Tässä filmissä on suomalaiskansallista tuntua mahdollisimman vähän”. *”Rakkauten kaikkivalta* voisi yhtä hyvin olla Nordisk Filmin tai minkä muun ulkolaisen yhtiön tuote tahansa” (Uusi Suomi 12.11.1922). Salonkielokuva oli suomalaisessa elokuvassa harvinainen laji, mutta tanskalaisissa ja ruotsalaisissa tuotannoissa se oli ollut 1910-luvulla keskeisellä sijalla. Niiden jalosukuisille päähenkilöille frakki ja iltapuku olivat kuin toinen iho. *Terje Vigen* oli sittemmin avannut pohjoismaiseen elokuvaan uuden, luonnontunteen ja sielunmaiseman hallitseman linjan. *Rakkauten kaikkivallassa* on vaikuttei-

ta sekä salonkielokuvan perinteestä että luonnontunteen traditiosta, ja se osoitti, että vaikka Suomi-Filmi pyrki kunnostautumaan ennen kaikkea kansallisilla tarinoilla, sillä oli kiinnostusta myös ylikansallisiin aiheisiin.

Itse käsikirjoittamansa *Rakkauten kaikkivallan* juonen Tallroth tiivistä näin: ”Haudan äärellä seisoo vanha kreivitär, ja sinne saapuu myös nuori upseeri, jolle kreivitär kertoo, miten kauan sitten hänen poikansa palasi maailmalta kotiin, koska hänen vaimonsa oli hänet jättänyt ja vienyt mukanaan heidän ainoan lapsensa. Ajankulukseen poika alkoi leikitellä kreivittären kamarineidon kanssa. Kun suhde tuli ilmi, karkoitettiin tyttö, joka kuitenkin odotti jo lasta.”

”Vuodet vierivät, poika palasi vaimonsa luo, ja heidän poikansa varttui mieheksi. Eräänä päivänä tämä kertoi isoäidille rakastuneensa, ja tyttö hyväksyttiin perhepiiriin. Kaikki näytti menevän hyvin, häitäkin jo valmisteltiin.”

”Mutta kaupungin syrjäosissa eläi vanha köyhä nainen, joka saatuaan kuulla häistä huudahtaen pyöryi. Sitten hän läksi kartanoon. Hän oli tuo karkoitettu kamarineito ja tyttö hänen tyttärensä eli sulhasen sisar. Nuori mies lähti suruissaan vapaaehtoisena sotaan ja kaatui. Mutta hänen kuolinvuoteellaan katkesi sisarenkin elämä, ja heidät haudattiin samaan hautaan. Hautakiveen oli kirjoitettu sanat AMOR OMNIA, ja heihin päättyi Örnien suku.”

Kolme vuotta aikaisemmin perustetulla Suomi-Filmillä tähdättiin laatuun myös perustamalla oma elokuva laboratorio, jonka ensimmäiseksi johtajaksi ja yhtiön pääkuvaajaksi palkattiin saksalainen Kurt Jäger (1898–1965). Jägerin

taiteellinen lahjakkuus komposition ja valaistuksen osajana kävi ilmi hänen Suomi-Filmille kuvaamissaan elokuvissa *Kihlaus*, *Anna-Liisa, Finlandia* ja *Rakkauden kaikkivalta*, jotka saivat ensi-iltansa vuonna 1922. Rakkauden kaikkivallan esityskopioihin toteutettiin myös huoliteltu värisävytys. Yökohtausten sininen sävytys oli tyylikäs. Elokuvan alkuperäiset kameranegatiivit ovat säilyneet.

Lavastaja ja studiopäällikkö oli Carl Fager (1883–1962), suomalaisen lavastustaiteen uranuurtaja, joka työskenteli Suomen Kansallisteatterin lavastajana yli puolen vuosisadan ajan ja elokuva-alalla vielä kauemmin – ensimmäisestä suomalaisesta näytelmäelokuvasta *Salaviinanpolttajat* (1907) aina kuolemaansa saakka.

Näyttelijäntyö oli hillittyä, ja karismaattisimpia olivat Svenska Teaternin veteraanit. Kreivin osaa esitti Tallroth itse, ja kreivittäreksi tuli ruotsalaissyntyinen Ida Brander (1857–1931). Brander oli tehnyt elämäntyönsä lapsesta saakka lähinnä Svenska Teaternissa, jossa hän oli ollut ikimuistoinen Jeanne d’Arc, Kamelianainen, Regina von Emmeritz, Hedda Gabler ja Lady Macbeth. ”Ida Brander on se näyttelijä, joka nostaa ja aateloit tämän filmin”, kirjoitti Raoul af Hällström *Ylioppilaslehdessä* 22/1922 Branderin elokuvadebyytistä. ”Ruotsalaisen teatterin ihailtu mènoble on tässä saanut osan, joka suolle hänelle oivallisen tilaisuuden kehitellä miimillisesti taiteensa rakastettavimpia puolia. Hänen vanha kreivittärensä on hieno ja herttainen – niin liikuttavan ihastuttava kuin vain ylhäiset vanhat naiset voivat olla”.

Muihin rooleihin kiinnitettiin kokeuttomampia kykyjä. Sara Järnefelt oli yhtä viehättävä valkokankaalla kuin isänsä Eero Järnefeltin klassisten maalausten mallina, mutta traagisen rakastavaisen osassaan hän jäi passiiviseksi.

”Tietoisena ja tiedostamattoman kielletyn rakkauden aihe muodostaa elokuvan punaisen langan”, kirjoitettiin *Nya Tidningen* -lehdessä. Kielletyn rakkauden aihe oli suomalaisittain rohkea mutta ei tavaton. Jo Kullervo oli viety siskonsa kummankaan tietämättä sukulaisuuttaan. Maila Talvion suositettu romaani *Pimeänpirtin hävitys* (1901) käsitteli samaa teemaa. Ensimmäisen maailmansodan aikana Suomessa sai suuren suosion venäläisen elokuvamestarin Jevgeni Bauerin inestitragedia *Taivaan tuli* (1916). *Rakkauden kaikkivallassa* totuus selviää kaikille vasta hetkeä ennen kuin papin on määrä vihkiä kirotot rakastavaiset alttarilla.

Vaikka Tallrothin ohjausotteesta puuttuu persoonallista kouraisevuutta, elokuva tavoittelee korkeuksia. Teemassa sivutaan Goethen ajatusta vaaliheimolaisuudesta, ja loppuratkaisussa on Wagnerin näkemystä lemmentuolosta. Lempiväisten viimeisenä yönä heidän ystävänsä Henrik näkee merkillisen unen, jossa he ilmestyvät lainehtivasta viljapellostaa hääpuvuisaan ja katoavat synkän havumetsän uumeniin. Kun Henrik herää unestaan hän löytää rakastavaiset kuolleina viimeisessä syleilyssään.

Aikalaisarvostelijat ymmärsivät Rakkauden kaikkivallan ominaislaatuja hyvin.

”Eteemme ilmestyvissä elämäntaloloissa on jotakin inhimillisesti lii-

kuttavaa, kokonaisuuden yllä leijailee hiljaista alistuvaisuutta, samanlaista, jollaista täytyy olla kreivittären mielessä säilyneissä muistoissakin hänen seisoessaan haudan äärellä ja esiin matnessaan siinä lepäävien rakkaittensa kasvoja. Tuska on vaimennettua, hiljaisella ja vakavalla äänellä kerrotaan särkyneistä sydämistä ja hävinneestä onnesta”, kirjoitettiin Filmiaitassa (16/1922).

”Rakkauden kaikkivallan yllä on säpähdyttävä tunnelma. Lopputableau kahdesta surevasta haudalla on koskettava epilogi. Rakkaus ei ole pelkkää iloa aurinkoisella merenrannalla tai kukkivien pensaiden alla, vaan jotakin väkevää ja järjestyttävää, joka voi johtaa kuolemaan”, sanoi nimi-merkki Valois (Sigrid Maria Henricius) Hufvudstadsbladetissa 13.11.1922.

Myös saksalaisen Der Film -lehden kirjeenvaihtaja F.R. oli läsnä juhlanäytännössä. ”Hiljainen resignaatio lepää teoksen yllä, syvä raskas tragiikka, joka on luotu suurella huolella. Vaimennettu tuska kohottaa järkyttävää tragedi-aa, jonka hienosti punnitseva ohjaaja Konrad Tallroth on uskonut merkittäville taiteellisille voimille”, hän kirjoitti. ”Elokuva, jonka kuvaus on loisteliasta, sisältää toki erilaisia epätasaisuuksia, mutta on suureksi kunniaksi tuotantoyhtiölleen ja luojalleen”. ”Suomi juhlii hänessä merkittävintä elokuvan tekijäänsä” (Kirje Helsingistä: Konrad Tallroth, Der Film, 52/53, 1922).

Antti Alanen

Mykkää valoa -faktatietojen lähde: Suomen kansallisfilmografia.

DIMA SLOBODENIOUK

Dima Slobodeniouk on urallaan yhdistänyt tulkinnoissaan aineksia niin venäläisistä juuristaan kuin nykyisen kotimaansa Suomen musiikkikulttuurista. Slobodeniouk on toiminut Korsholman Musiikkijuhlien taiteellisena johtajana sekä Oulu Sinfonian taiteellisena johtajana 2005–2008.

Moskovassa syntynyt Slobodeniouk opiskeli kotikaupungissaan viulunsoittoa Zinaida Gilelsin ja J. Chugajevin johdolla 1980–1989. Hän jatkoi opintojaan myöhemmin mm. Sibelius-Akatemiassa Olga Parhomenkon oh-

jauksessa. Kapellimestariopintonsa Slobodeniouk aloitti niin ikään Sibelius-Akatemiassa. Hän opiskeli Atso Almilan kapellimestariluokalla 1996–1998, minkä jälkeen hän sai opettajikseen Almilan lisäksi Leif Segerstamin ja Jorma Panulan. Hän on opiskellut myös Esa-Pekka Salosen ja Ilja Musinin johdolla. Kapellimestaridiplominsa Slobodeniouk suoritti vuonna 2001 parhain mahdollisin arvosanoin.

Kaudella 2012–2013 Slobodeniouk vieraillee johtamassa suomalais-ten orkesterien lisäksi mm. Lontoon

Philharmonia-orkesteria, Belgian kansallisorkesteria, Skotlannin kansallisorkesteria, Alankomaiden radion filharmonista orkesteria, Oslon ja Bergenin filharmonikoita sekä Cincinnatin ja Baltimoren sinfoniaorkestereita.

Dima Slobodeniouk on levyttänyt mm. Sebastian Fagerlundin musiik-

kia Göteborgin orkesterin kanssa BIS-levymerkille sekä Jukka Linkolan pianokonserton Turun filharmonisen orkesterin ja pianisti Henri Sigfridssonin kanssa.

RADION SINFONIAORKESTERI

Radion sinfoniaorkesteri (RSO) on Yleisradion orkesteri, jonka tehtävänä on tuottaa ja edistää suomalaista musiikkikulttuuria. Orkesterin tuleva ylikapellimestari Hannu Lintu aloittaa kautensa syksyllä 2013. Kaudella 2012–2013 hän toimii RSO:n päävierailijana. RSO:n kunniakapellimestarit ovat Jukka-Pekka Saraste ja Sakari Oramo.

Radio-orkesteri perustettiin vuonna 1927 kymmenen muusikon voimin. Sinfoniaorkesterin mittoihin se kasvoi 1960-luvulla. RSO:n ylikapellimestareita ovat olleet Toivo Haapanen, Nils-Eric Fougstedt, Paavo Berglund, Okko Kamu, Leif Segerstam, Jukka-Pekka Saraste ja Sakari Oramo.

RSO:n ohjelmistossa on tärkeällä sijalla uusin suomalainen musiikki ja orkesteri kantaesittää vuosittain useita Yleisradion tilausteoksia. RSO:n tehtäviin kuuluu myös koko suomalaisen orkesterimusiikin taltiointi kantanauhoina Yleisradion arkistoon. Kaudella 2012–2013 orkesteri kantaesittää kuusi kotimaista Yleisradion tilaamaa teosta.

RSO on levyttänyt mm. Eötvösin, Nielsenin, Hakolan, Lindbergin, Saari-

ahon, Sallisen, Kaipaisen ja Kokkosen teoksia sekä Launiksen Aslak Hetta-oopperan ensilevytyksen. Orkesterin levytykset ovat saaneet merkittäviä tunnustuksia, kuten BBC Music Magazine – ja Académie Charles Cros'n palkinnot. Lindbergin ja Sibeliuksen viulukonsertot sisältävä levy Lisa Batiashvilin kanssa (Sony BMG) sai MIDEM Classical Awards -palkinnon 2008. Samana vuonna New York Times valitsi toisen Lindberg-levytyksen vuoden levyksi.

RSO tekee säännöllisesti konsertti-kiertueita ympäri maailmaa. Kaudella 2012–2013 orkesteri tekee Hannu Linnun kanssa Itä-Suomen sekä Etelä-Euroopan kiertueen.

RSO:n kotikanava on Yle Radio 1, joka lähettää orkesterin kaikki konsertit yleensä suorina lähetyksinä niin Suomesta kuin ulkomailtakin. RSO:n verkkosivuilla (yle.fi/rso) konsertteja kuunnella sekä katsella korkealaatuisen livekuvan kautta.